

PH1212 a PHK1212 Úvod do psychologie

Vyučující: PhDr. Zdeněk Stránský

I. PSYCHOLOGIE jako vědní obor:

A/ - vědní obor studující zákonitosti lidské psychiky

- cílem je popsat, vysvětlit a předvídat lidské chování a prožívání

B/ Struktura lidské psychiky:

1. Psychické procesy:

a/ Procesy poznávací /vnímání, představy, fantazie, myšlení, paměť, pozornost/.

b/ procesy emocionální /zážitky/

c/ procesy volní /aktivita, jednání.../

2. Psychické vlastnosti: zaměřenost /motivy../ , schopnosti, temperament, charakter

3. Psychické stavy:

citové stavy, pozornostní funkce, aktivace...

C/ Psychologické disciplíny:

a/ Základní: Obecná psychologie, Vývojová ps., Psychologie osobnosti; Sociální ps.; Psychopatologie...

b/ Aplikované ps.disc.: Pedagogická ps.; Klinická ps.; Poradenská ps.; Forenzní ps.; Manžerská ps.; Vojenská ps.; Dopravy .....

c/ Speciální ps. disc.: Psychodiagnostika; Farmakologická ps.; Zoo-psychologie; Psycholingvistika...

II. VNÍMÁNÍ:

smyslovými orgány zprostředkovaný a v mozku se vytvářející obraz vnějšího i vnitřního prostředí organismu

a/ Charakteristika: Celostnost – výběrovost – významovost

b/ Smyslové klamy: reverzibilní figury, Geometricko-optické klamy....

c/ Poruchy vnímání: a/ Gnostické: poruchy poznávání, identifikování objektů, poruchy analýzy předmětů, dějů a jejich rozdílů

b/ Iluze: mylný smyslový vjem – vychází ze skutečného podnětu je však chybně interpretován – vjem je zkreslen

Dělíme je na patické a nepatické: zrakové, sluchové, čichově-chuťové, hmatové, ...

c/ Halucinace: vjemy vznikající bez současného podnětu a mají přítom pro jedince charakter skutečnosti. Jsou nevývratné – svědčí o poruše déletrvajících duševního stavu

Dělí se podobně jako iluze dle smyslových orgánů

III. PŘEDSTAVY:

vybavené obrazy předmětů nebo jevů, které nám utkvěly v paměti na základě jejich dřívějšího vnímání

IV. FANTAZIE – obrazotvornost:

je vytváření nových obrazů předmětů, jevů i situací, předtím nevnímaných – kombinace jevů a představ získaných z reálných prvků

Druhy: reprodukuje – tvůrčí

V. PAMĚŤ: schopnost psychiky uchovávat a vybavit minulou zkušenost

a/ Fáze: zapamatování – uchování – vybavování

b/ Druhy: dle aktivity /neúmyslná-úmyslná/ dle vytvářených vztahů
mechanická – logická

c/ Typy: vizuální-auditivní-kinetická- slovní-číselná- prostorová.....

Paměť - z hlediska sklonu ke stárnutí

1. Explicitní- deklarativní
2. Implicitní – procedurální
3. Dlouhodobá – staropaměť
4. Pracovní-krátkodobá
5. Epizodická

Poruchy paměti: Hypermnie – hypomnie – amnie – paramnie -
konfabulace – kryptomnie.....

VI. POZORNOST:

psychický stav projevující se zaměřenosti a soustředěnosti na určitý vnitřní nebo vnější podnět

a/ Druhy: úmyslná – neúmyslná

b/ Vlastnosti: stálost – rozsah – intenzita – rozdělení – přenášení

c/ Poruchy: Hypoprosexie -hyperprosexie – aprosexie - roztržitost
rozptýlenost

VII. MYŠLENÍ:

nejvyšší forma poznávací činnosti – je založeno na postihování vztahů mezi předměty a jevy

Produktem myšlení jsou myšlenky: Pojem – soud – úsudek

a/ Myšlenkové operace: analýza a syntéza- porovnávání a rozlišování
abstrakce a konkretizace

b/ Druhy: konkrétní – abstraktní – pravděpodobnostní – konvergentní
divergentní – intuitivní

c/ Vlastnosti: šíře – samostatnost – kritičnost – pružnost – důslednost
hbitost.

d/ Poruchy: Dynamiky: útlum – zrychlené myšlení

Strukturálních mechanismů: perseverace – nevýpravné-
zabíhavé – paranoidní – zmatené- ovládaté....

BLUDY: nesprávné myšlenky, mylné přesvědčení neodpovídající realitě při dobře zachované logičnosti operací a argumentaci

Druhy: 1. Makromanické /megalomanické/

2. Mikromanické /depresivní/

3. Paranoidní /vztahovačné/

INTELIGENCE: souhrnná /globální/ kapacita jedince účelně jednat, racionálně myslet a efektivně se vyrovnávat se svým prostředím

Složky inteligence: Tekutá /fluidní/ - Krystalická

Formy /druhy/: abstraktní – manuální – sociální

KREATIVITA: tvůrčí myšlení

Základní faktory: invence – originalita – senzitivita -flexibilita – fluence - elaborace

FUNKČNÍ GRAMOTNOST:

schopnost orientovat se v přečtených informacích a aktivně je využívat.

Základní: literární – dokumentová – kvantitativní

VIII. EMOCE

subjektivní prožitky vztahů člověka k jevům a situacím z jeho okolí i k sobě samému.

Rozdělení: a/ dle polarity: kladné – záporné; stenické - astenické

b/ dle kvality: nižší /tělesné, individuální

vyšší /city/: sociální- etické estetické- intelektuální

c/ dle intenzity: afekt, nálada, vášně

Poruchy: Patické nálady: Expanzivní – depresivní – rezonantní

Poruchy afektů: patický afekt – nezvládnutý a. - afektivní stupor
afektivní ztlum – anxiózní raptus

IX. VŮLE: jednání směřující k dosažení vědomě stanovených cílů.

Volní proces: rozhodování – realizace

Vlastnosti: cílevědomost – samostatnost – rozhodnost – vytrvalost – sebeovládání

Globální poruchy: Abulie – hyperbulie – hypobulie

Poruchy pudů: sociální – rodičovský – obživný – sebezáchovný – pohlavní /sexuální deviace/

X. Psychologie OSOBNOSTI:

Osobnost: individualizovaný systém /integrace/ psychických procesů, vlastností a stavů, které jsou jednak determinovány vnitřní výbavou organismu a jednak socializací /působením prostředí a výchovy/ které pak spoluurčují chování a prožívání člověka.

A/ Činitelé utváření a vývoje člověka: 1. Vnitřní výbava organismu

2. Vnější podmínky života

B/ Struktura osobnosti – základní skupiny /vlastnosti/

a/ Aktivačně-motivační /motivace, potřeby.../

b/ vztahově- postojoyé / hodnotové, charakterové.../

c/ dynamické /emocionální, temperamentové/

d/ výkonové /schopnosti/

e/ seberegulační /volní vlastnosti/

TEMPERAMENT: dynamická stránka osobnosti
celkové citové ladění duševních dějů

Typ VNČ podstatně formuluje chování člověka

TYPY – stručná charakteristika: a/ vlastnosti NS – b/ projevy /chování/

SANGVINIK: a/ silný – vyrovnaný - pohyblivý

b/ přizpůsobivý; společenský; živě reagující...
– nestálost; lehkomyšlnost; povrchnost...

FLEGMATIK: a/ silný – vyrovnaný – méně pohyblivý

b/ klidný; vytrvalý; rozvážný; vyrovnaný...
-pomalý; líný; lhostejný...

CHOLERIK: a/ silný – méně vyrovnaný – pohyblivý

b/dominantní; energický; aktivní; houževnatý...
-impulzivní; výbušný; útočný....

MELANCHOLIK: a/ typ slabý

b/stálost citů; smysl pro sociální citění, romantik..
-snadná zranitelnost; neprůbojnost; nejistota....

CHARAKTER: relativně stálé vlastnosti vyjadřující soustavu vztahů člověka ke skutečnosti a navyklý způsob chování.

Základní rysy:

- všeobecné vlastnosti: čestnost, důvěryhodnost, vyhraněnost postojů..

- Vlastnosti ve vztahu: k sobě samému – k druhým lidem – k práci...

PORUCHY osobnosti: globální snížení úrovně = **DEGRADACE**

a/ Depravace: postižení v oblasti sociální

b/ Deteriorace: postižení na bázi organických procesů

c/ Dezintegrace: postižení u psychotických procesů

XI. TYPOLOGIE:

ÚČEL: snaha zpřehlednit individuální variabilitu lidí kategorizováním do typů – charakterizovat osobnost pomocí jemu typických vlastností, přičemž některé individuum se jim bude vyznačovat více některé méně.

TYPOLOGICKÉ ZATRŽDĚNÍ velmi pestré, dle různých kritérií:

TEMPERAMENT:...; **TĚLESNÁ konstrukce:** pyknik-astenik-atletik; **HODNOTOVÁ orientace /typ/:** teoretický –ekonomický –estetický –sociální –náboženský - mocenský

PROFESNÍ typologizace: **UČITEL:** rétor–racionalista –emotivní –abstraktně myslící – názorně myslící -mentorský -frázer –liberální až familiární; **ŘÍDÍCÍ pracovník:**

fanatik –iniciátor –diagnostik –scholastik –rutinér –estét –metodolog –individualista;

LÉKAŘ: věcný, citlivý –věcný,neosobní –autoritativní, energický –„mateřský“,soucitný –kamarádský, přátelský –neuroticko-úzkostný, nejistý; **PACIENT:** -normální –heroický –bagatelizující – repudia-ční –nosofobní –hypochondrický –nosofilní –účelový; **HOST:**

rozhodný –nerozhodný-plachý,nesmělý–klidný,pohodlný–nervozní,rozčilený–nezdravě sebevědomý –zklamaný, nespokojený –nedůvěřivý, nadměrně kritický; **PARTNERSKÁ typologie:**

ŽENA: -hospodyně –sportovkyně –intelektuálka –líná –milostně nestálá

MUŽ: -technik –úředník –hráč podnikatel – hráč záletník –žárlivec –flákač -podvodník

